

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција

Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821(062)
811(062)
316.7(062)
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (3 ; 2018 ; Штип)

Филологија, култура и образование [Електронски извор] : зборник на трудови / Трета меѓународна научна конференција, 26-27 април 2018, Штип = Филологија, култура и образование : сборник статей / Третья международная научная конференция, 26-27 апреля 2018, Штип = Philology, culture and education : conference proceedings / Third International Scientific Conference, 26-27 April 2018, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев” = Универзитет имени Гоце Делчева = Shtip : Goce Delcev University, 2018

Начин на пристап (URL): <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Текст во PDF формат, содржи 737 стр. , табели, граф. прикази. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 27.12.2018. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-593-9

1. Насп. ств. насл.

а) Книжевност - Собири б) Јазици - Собири в) Култура - Собири г)
Образование - Собири

COBISS.MK-ID 109270026

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчик-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Технички секретар

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com
Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Татјана А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓергиевска (Македонија)
Мария Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска-Иванова (Македонија)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софја Заболотная (Россия)
Татјана А. Тернова (Россия)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Јулиа Дончева (Болгария)
Биљана Мариќ (Боснија и Херцеговина)
Душко Певуља (Боснија и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриелла Б. Клейн (Италија)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Мајкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Србија)
Селена Станкович (Србија)
Тамара Валчич-Булич (Србија)
Ахмед Гюншен (Турција)
Неджати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турција)
Карин Рукэ-Брутэн (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Ученый секретарь

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техническое редактирование

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адрес организационог комитета

Универзитет им. Гоце Делчева – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронежски државни универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-сајт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalişkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Marica Tasevska
Irina Arzhanova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Maryana Rozenfeld (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Snezana Kirova (English)

Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov

Marica Tasevska

Slave Dimitrov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State Universiy

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Adili Bujar – CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF INTERCULTURAL EDUCATION IN MACEDONIA	13
2. Angelovska Irena – MULTICULTURAL MUSIC EDUCATION- OPPORTUNITIES, ACHIEVEMENTS, IMPROVEMENTS	21
3. Асимопулос Панаџис – НЮАНСЫ НИЦШЕАНСКОГО НИГИЛИЗМА В ФЁДОРЕ ДОСТОЕВСКОМ: «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ» И «БЕСЬ»	33
4. Балек Тијана – АКЦИОЛОШКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ФРАЗЕМА С КОМПОНЕНТАМА НЕБО И ЗЕМЉА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – КВАЛИФИКАЦИЈА ЉУДСКИХ ОСОБИНА И СИТУАЦИЈА	45
5. Бужаровска Елени – ПРИМАРНОСТА НА СЕМАНТИЧКИОТ ПРИОД ВО АНАЛИЗАТА НА ГЛАГОЛИТЕ	53
6. Величковска Родна – ЖЕТВАТА И ЖЕТВАРСКОТО ПЕЕЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА (КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ).....	65
7. Веселиновска Снежана Ставрева – СТАВОВИТЕ И МИСЛЕЊАТА НА СТУДЕНТИТЕ ОД ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ЗА СВОЈАТА ОСПОСОБЕНОСТ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВАТА ПО ПРИРОДНИ НАУКИ	75
8. Гладышева Светлана Николаевна – БЕЛАЯ АРМИЯ В ПУБЛИЦИСТИКЕ А. И. КУПРИНА, И. С. ШМЕЛЕВА И Р. Б. ГУЛЯ	87
9. Голаков Костадин, Ниами Емил – СТИЛОТ НА ПРЕВОДОТ НА ДРАМАТА НА А. П. ЧЕХОВ „ВИШНОВАТА ГРАДИНА“ ОД МАРИЈА НАЈЧЕВСКА-СИДОРОВСКА.....	95
10. Грачева, Жанна – ПОХВАЛА, КОМПЛИМЕНТ И ЛЕСТЬ КАК РЕЧЕВОЙ АКТ (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА В. НАБОКОВА)	103
11. Гркова Марија – УСВОЈУВАЊЕТО НА ПЕРФЕКТОТ ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ ВО ШТИПСКО	109
12. Грујовска Сашка – ГРАМАТИЧКИ СРЕДСТВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ ПРЕКАЖАНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	119
13. Денкова Јованка – КЕРОЛОВСКАТА ФАНТАСТИКА НА ЈАН ЛАРИ	127
14. Денковска Милица – ПАТУВАЊЕТО КАКО ИСТРАЖУВАЧКИ КОНЦЕПТ ВО КНИЖЕВНИТЕ СТУДИИ.....	139
15. Деревская Евгения – ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ ЧЕЛОВЕКА ПО ЕГО ОТНОШЕНИЮ К ТРУДУ (ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)	149
16. Дџгтева Ярославна – ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД В РОМАНЕ «ИДИОТ» Ф. М. ДОСТОЕВСКОГО	155
17. Димитриева-Ѓорѓиевска Марина – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА. УЛОГАТА, СТАВОВИТЕ И ЗАДАЧИТЕ НА НАСТАВНИКОТ ВО НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС	161

18. Димова Марија Ѓорѓиева – (ИНТЕР)ТЕКСТУАЛНИ ТРАНСМИГРАЦИИ	169
19. Донеv Драган, Крстева Марија – ПОТРЕБАТА ОД ПРЕВОДОТ ВО ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ СВЕТ	179
20. Ѓорѓиевска Ева – СЕМИОТИКАТА НА „ПРАШКИТЕ ГРОБИШТА“ ОД УМБЕРТО ЕКО	185
21. Erol Çalişkan, Şerife Seher – AN EXAMPLE TO THEATRICAL VILLAGE PLAYS FROM THE BOLU REGION: HASAN PLAY	195
22. Žigić Vesna - SOCIAL NETWORKS AND EDUCATION OF THE BLIND AND VISUALLY IMPAIRED STUDENTS	203
23. Ivanovska Lela – THE ROLE OF METACOGNITIVE LISTENING STRATEGIES IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE	213
24. Jugreva Marija – LEXICAL PROCESSING: MODELS OF WORD RECOGNITION	221
25. Караниколова-Чочоровска Луси – ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РАСКАЗОТ „СТАРИТЕ ДНИ“ ОД БОРА СТАНКОВИЌ	229
26. Кирова Снежана, Кузмановска Драгана, Иванова Биљана – ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО БРОЕВИ ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	237
27. Kitanovska–Kimovska Sonja, Neshkovska Silvana – HANDLING OF CULTURE-SPECIFIC TERMS IN TRANSLATION	247
28. Ковачева Лидија – СИМБОЛИКАТА НА РОЗАТА ВО РИМСКИТЕ ПРАЗНИЦИ И ПОГРЕБНИТЕ ОБИЧАИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	259
29. Kovačević Maја – COMPOUNDS IN THE SERBIAN ENGINEERING DISCOURSE	267
30. Кожинкова Весна – КУЛТУРНИОТ И ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА ЕГЕЈСКИТЕ МАКЕДОНЦИ ВРЗ ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКИОТ РОМАН	275
31. Коцева Ана – A CROSS-CULTURAL STUDY OF COMPLAINT STRATEGIES BY MACEDONIAN AND AMERICAN HIGH-SCHOOL STUDENTS	287
32. Коцева Весна, Тодорова Марија – КРЕИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ СО СТРУКТУРИРАН ИНПУТ ВО РАМКИТЕ НА ПОУЧУВАЊЕТО ГРАМАТИКА СО ОБРАБОТКА НА ИНПУТ	293
33. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана – РАЗВОЈОТ НА КУЛТУРАТА ПОД ВЛИЈАНИЕТО НА КОМУНИКАЦИОНИТЕ МЕДИУМИ	301
34. Кузмановска Драгана, Мрмеска Викторија – КОЛОКАЦИИТЕ КАКО НЕИДИОМАТСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ПРОСЛЕДЕНИ ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	309
35. Кусевска Марија, Ивановска Билјана, Даскаловска Нина – УЛОГАТА НА ЕМПИРИСКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ЗА РАЗВИВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА КАЈ ИЗУЧУВАЧИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	317
36. Kyrchanoff Maksym W. – NON-ACADEMIC FORMS OF CONSTRUCTIVISM IN FOLK HISTORICAL IMAGINATIONS IN MACEDONIA AND SLOVENIA	325
37. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ОТРИЦАТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ ПЕЧАТНЫХ СМИ	333

38. Lah Meta – GAMES SERVING AS DIDACTIC TOOLS: ATTITUDES OF PROSPECTIVE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES	339
39. Леонтиќ Марија – ИДНО ВРЕМЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	349
40. Лесных Наталья – ДЕ- И РЕМИФОЛОГИЗАЦИЈА ИСТОРИИ В ПЬЕСЕ М. УГАРОВА «ГОЛУБИ».....	361
41. Ljubicic Gordana – IS GRAMMAR-TRANSLATION METHOD REALLY DEAD	371
42. Ljubotenska Dragana – SOCIAL MEDIA AND THE LATEST TENDENCIES IN WORD FORMATION AMONG TEENAGERS	379
43. Маролова Даринка – ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНТНОСТ МЕЃУ СПЕЦИФИЧНИТЕ ГРАМАТИЧКИ ФЕНОМЕНИ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	385
44. Магдинчева-Шопова Марија, Бошков Тајјана, Јошески Душко – ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛНОТО РАБОТЕЊЕ	395
45. Мартиновска Виолета – ПРИДОНЕСОТ НА АКАДЕМИК ВЛАДИМИР МОШИЊ ЗА СЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ ВО МАКЕДОНИЈА	405
46. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: НОВИ ИСТРАЖУВАЊА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА ПРАКТИКА	411
47. Митковска Лилјана – ИЗРАЗУВАЊЕ НАДВОРЕШНА ПРИСВОЈНОСТ: МАКЕДОНСКИОТ НАСПРЕМА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	419
48. Младеноски Ранко – ПОЕЗИЈАТА ВО РОМАНИТЕ НА ВЕНКО АНДОНОВСКИ	429
49. Morris Kevin – CHINESE CUBANS. TRANSNATIONAL ORIGINS AND REVOLUTIONARY INTEGRATION	439
50. Нагина Ксения – ДИАЛОГ М. КУНДЕРЫ И Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО: К ВОПРОСУ О ПРЕСТУПЛЕНИИ И ЕГО МОТИВАХ	451
51. Николенко Делфина Јованова – КОРЕЛАЦИЈА, МОРФОЛОШКА АНАЛИЗА И ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА МЕЃУ ЗБОРУВАЧИТЕ НА СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ	461
52. Николовска Виолета – СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ НА ГЛАГОЛОТ ЧУВСТВУВА	469
53. Обухова Елена – ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ С РУССКОГО ЯЗЫКА НА МАКЕДОНСКИЙ ЯЗЫК НА ПРИМЕРЕ РОМАНА Д.ДАНИЛОВА «ОПИСАНИЕ ГОРОДА»	477
54. Овсянникова Ксения – РЕДАКТОРСКАЯ ПРАКТИКА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.	485
55. Павлова Ирена, Ивановска Билјана – ЗБОРООБРАЗУВАЧКИ ПРОЦЕСИ КАЈ ГЛАГОЛИТЕ ИЗВЕДЕНИ ОД СОПСТВЕНИ ИМИЊА ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	491
56. Panajotović Artea – YIN-YANG DUALISM IN GETHENIAN BIOLOGY AND POLITICS IN URSULA K. LE GUIN’S THE LEFT HAND OF DARKNESS	499

57. Петреска Весна – ЖИВОТИНСКИОТ КОД ВО СВАДБЕНАТА ОБРЕДНОСТ: КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА	507
58. Петровска-Кузманова Катерина – НАРОДНА ДРАМА, МАКЕДОНСКО-РУСКИ ПАРАЛЕЛИ	515
59. Pop Zarijeva Natalija, Iliev Krste – LADY CAROLINE LAMB AND LORD BYRON: GLENARVON - A VAMPIRE OR A WANDERING JEW.....	523
60. Продановска-Попоска Весна – ПРЕГЛЕД НА МАКЕДОНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ГЛАСОВЕН СИСТЕМ: ВЛИЈАНИЕТО НА МАЈЧНИОТ ЈАЗИК ВО СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР НА АНГЛИСКИ ЈАЗИК	529
61. Ристова-Михајловска Милена – ЖАНРОТ ПОЛЕМИКА ВО ДОМАШНАТА И СВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА.....	541
62. Рыбачева Лариса – ВЕРБАЛИЗАЦИЈА ЕМОЦИЈ В РУССКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	549
63. Сахарова Дарња – МЕСТО НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ: ИТОГИ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ. РЕДАКТОРСКИЙ АСПЕКТ	555
64. Сидорова Елена, Швецова Ольга – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ И ВУЗЕ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.	563
65. Симонова Светлана, Белоусов Арсений – К ПРОБЛЕМЕ ЭТИКО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО СИНТЕЗА В РУССКОЙ ФИЛОСОФИИ XX ВЕКА	571
66. Симоска Силвана – „СВЕТОТ КАКО ПОЛЕ ЗА КУЛТУРЕН НАТПРЕВАР МЕЃУ НАРОДИТЕ“ – ТЕОРИСКИТЕ ПРЕМИСИ ЗА КУЛТУРАТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ	581
67. Станојоски Игор – КОНКЛУЗИВОТ ВО БУГАРСКИОТ ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ	591
68. Stojanovska-Ilievskata Natasha - THE MACEDONIAN COMPONENT OF THE 1. INTERNATIONAL CORPUS OF LEARNER ENGLISH	597
69. Сулејмани Умит - ПРЕЧКИ ВО КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ ОД АСПЕКТ НА НАСТАВНИЦИТЕ	603
70. Тантуровска Лидија – „ВАСИЛИА ПРЕКРАСНА“	613
71. Тасевска Марица, Миленкоска Милкица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ВЕШТИНАТА ЗБОРУВАЊЕ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК	635
72. Тернова Татјана – ПРОБЛЕМА НОВИЗНЫ В ЛИТЕРАТУРА АВАНГАРДА: РУССКИЙ ИМАЖИНИЗМ	643
73. Тихонова Ольга – ГЕНДЕРНЫЕ АСПЕКТЫ КРИМИНАЛЬНОГО ЖАНРА В СОВРЕМЕННЫХ ГЕРМАНО-СКАНДИНАВСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ И ТЕЛЕВИЗИОННОМ КИНО	651
74. Тодорова Марија, Коцева Весна – УСВОЈУВАЊЕ НА ТРЕТ ЈАЗИК (J3)	659
75. Trajchev Stefan, Trajchovska Marina – THE PLURILINGUALISM CONCEPT IN THE LEARNING OF THE SECOND FOREIGN LANGUAGE	665
76. Тренчовска Софија – КАРНЕВАЛИСТИЧКОТО НАСПРОТИ ХУМАНИСТИЧКОТО ДОЖИВУВАЊЕ НА СВЕТОТ	673

77. Тренчовски Горан – ДИОНИЗИСКОТО ВО ДРАМАТА „СЛОВЕНСКИ ОРФЕЈ“	681
78. Ulanska Tatjana – TEACHING CULTURE IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM IN ALL LEVELS OF EDUCATION IN MACEDONIA	691
79. Урумова-Марковска Славица - ЃАВОЛОТ И САМОВИЛИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ФОЛКЛОР И НИВНАТА ИМАГИНАРНА ПРЕОБРАЗБА ВО РАСКАЗИТЕ НА МИТКО МАЏУНКОВ	701
80. Фьон Фам Май – УСТАРЕВИШИЕ НАИМЕНОВАНИЯ ОДЕЖДЫ 1. В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ И.А. БУНИНА	709
81. Hadzi-Nikolova Adrijana, Tasevska Marica – EDUCATIONAL TECHNOLOGY, THREAT OR BENEFIT TO TEACHERS	715
82. Чарыкова Ольга – ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА МЕТАФОРИЧЕСКОЙ НОМИНИЦИИ	727
83. Чурсина Дарья – НАИМЕНОВАНИЯ ЖИЛИЩА В ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРАХ В ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ	735
84. Шеху Флорина, Котева Мојсовска Татјана – ПОСТАВЕНОСТА НА КОМУНИКАЦИСКИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ ВО ИНИЦИЈАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА НАСТАВНИЦИ	741
85. Шутаров Васко – ПРОЕКЦИИ ЗА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА, СПОРЕД „НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ВО Р. МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 2018-2022 ГОДИНА“	751
86. Wanke Michal – MOVING LAB BEYOND THE BORDERS. RESEARCH NOTES A PROPOS THE FREEDOMBUS INTERDISCIPLINARY PROJECT	759

УСВОЈУВАЊЕ НА ТРЕТ ЈАЗИК (ЈЗ)

Марија Тодорова¹, Весна Коцева²

¹м-р, Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“-Штип,

E-mail: marija.todorova@ugd.edu.mk

²д-р, Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“-Штип,

E-mail: vesna.koceva@ugd.edu.mk

Апстракт

Многујазичноста и многујазичното усвојување се сложени феномени кои не само што ги опфаќаат сите фактори и процеси поврзани со усвојувањето на втор јазик и со билингвизмот, туку опфаќаат и посложени фактори и процеси поврзани со можното заемно дејство помеѓу изучуваните јазици. Процесот на усвојување на неколку јазици, т.е. многујазичното усвојување и многујазичноста како краен резултат од овој процес, се релативно помалку застапени во научните истражувања во споредба со усвојувањето на втор јазик и билингвизмот. Целта на овој труд е да се запознаеме со терминологијата поврзана со многујазичното усвојување. Накратко ги дефинираме клучните поими: прв, втор и трет странски јазик, потоа ги објаснуваме процесите на изучување на трети јазици, стилските и стратегиите за учење и на крај ја анализираме улогата на мајчиниот јазик и на првиот странски јазик при изучувањето на втор странски јазик.

Клучни зборови: прв странски јазик, втор странски јазик, трет странски јазик, многујазичност, стратегии за учење.

Вовед

За да извршиме дистинкција помеѓу усвојувањето и учењето на странскиот јазик, би било добро најпрво да ја објасниме разликата помеѓу термините *мајчин јазик*, *странски јазик*, *втор јазик* и *меѓујазик*.

Терминот *мајчин јазик* (понатаму во текстот се користи кратенката J1) го означува првиот усвоен јазик кој во педагошки контекст се нарекува и *основен* или *изворен* јазик (анг. native, base, source language) или *јазик кој ученикот го знае* (Ђорђевиќ, 1987: 54).

Со терминот *странски јазик* (понатаму во текстот се користи кратенката J2) го означуваме јазикот којшто се учи во училиштето како наставен предмет, но кој не се користи ниту како јазик на наставата во училиштето ниту како јазик за комуникација во општествената заедница, а во педагошки контекст се нарекува уште и *јазик цел* или *таргет јазик*

(анг. foreign, goal, target language) или *јазик кој ученикот треба да го научи* (Ђорђевиќ, 1987: 54).

Американската и британската школа за применета лингвистика различно ги толкуваат термините *втор јазик* и *странски јазик*. Во американската школа овие два термини се синоними, додека британската школа прави разлика, односно под терминот *втор јазик* подразбира, за разлика од *странскиот јазик*, јазик којшто не е мајчин во земјата во која се користи, но е во широка употреба како јазик за комуникација, во образованието или во општествените институции и којшто вообичаено се користи заедно со преостанатите јазици (Richards et al., 1990: 108). *Вториот јазик* е, всушност, немајчин јазик којшто во една повеќејазична заедница се користи како официјален или институционален јазик.

Според Гас и Селинкер, дисциплината на англиски јазик наречена *Second Language Acquisition* (буквално: усвојување на втор јазик), којашто се занимава со *проучување на начините со чија помош учениците создаваат нов јазичен систем* (Gass & Selinker, 2008: 1) и којашто зборува за теориските принципи на учење друг јазик, различен од мајчиниот, честопати не прави разлика меѓу термините *втор јазик* и *странски јазик*. Всушност, и во називот на дисциплината *Second Language Acquisition* терминот *втор* или *странски јазик* (анг. second language) се неутрализира.

Терминот *меѓујазик* го вовел Селинкер за да го именува јазикот што го користат изучувачите на странски јазик. Меѓујазикот, според него, претставува посебен јазик кој се разликува и од мајчиниот јазик на изучувачот и од јазикот кон којшто тој се стреми (Selinker, 1984: 35). Овој термин редовно се користи и во македонскиот јазик како превод на англискиот термин *interlanguage*.

Многујазично усвојување

Многујазичноста и многујазичното усвојување како сложени феномени кои ги опфаќаат сите фактори и процеси поврзани не само со усвојувањето на втор јазик, туку и со можното заемно дејство помеѓу изучуваните јазици, се широко распространети во светски рамки. Всушност, многујазичноста и усвојувањето на повеќе јазици често се сметаат како варијанти на билингвизмот и на усвојувањето на втор јазик. Трети јазици се странските јазици кои се изучуваат во временска последователност по првиот странски јазик (J2) и уште се нарекуваат следни јазици (Hufeisen, цит. од Стојчева, 2010: 609). Честопати не се прави разлика меѓу вториот, третиот, четвртиот и секој следен странски јазик којшто го учи човекот. Но, тоа не значи дека не е важно дали едно лице владее само еден или повеќе јазици пред да започне со учењето на следниот јазик. Всушност, сите веќе научени јазици, различни од првиот странски јазик, влијаат врз изучувањето на следните странски јазици. Голем дел од оние коишто учат и владеат втор јазик, имаат предуслови за учење на трет или четврти јазик. Но, се поставува прашањето: „Дали

двојазичните говорители имаат предност пред еднојазичните говорители во изучувањето на трет јазик?“. Поголем дел од истражувањата, покажуваат дека билингвизмот има позитивно влијание врз усвојувањето на трети јазици. Ова влијание е поврзано со металингвистичката свесност, стратегиите за учење на јазик и комуникативните вештини, особено во случаи на типолошки сродни јазици. Металингвистичката и метакогнитивната свесност играат важна улога во развојот на стратегии за учење на јазици од страна на изучувачите и корисниците на повеќе јазици.

Многујазичното усвојување, како усвојувањето на втор јазик така и усвојувањето на повеќе јазици е сложен процес, бидејќи јазиците може да се учат истовремено или последователно, формално (преку настава) или по природен пат (надвор од училиштето), во детството, адолесценцијата или во зрелоста. Социо-културолошката положба на секој јазик, заедно со улогата и функциите на јазиците во општеството може дополнително да го усложнат процесот на усвојување.

Карактеристично за поимот многујазичност е дека кога говорителот изучува повеќе јазици не започнува секогаш од нула. Истражувачите од областа на многујазичноста потенцираат дека не станува збор за развој на целосно нов дидактичко-методолошки концепт, туку веќе постоечкиот концепт да биде прецизиран и диференциран во однос на особеностите на наставата и учењето на следните јазици. Затоа, наставата по трети јазици си поставува две цели:

- Проширување на јазичните знаења, односно откривање на исти или слични јазични елементи и структури меѓу мајчиниот јазик (J1), првиот странски јазик (J2) и следниот странски јазик (J3) и на тој начин развој на рецептивните компетанции во J3;

- Развој на јазичната свест, односно користење, продлабочување и диференцијација на стратегиите кои се користат во процесот на учење на мајчиниот јазик и на првиот странски јазик при изучувањето на следните јазици (Стојчева, 2010: 614).

Улогата на мајчиниот јазик во изучувањето на J3

Влијанието меѓу јазиците во многујазичниот систем е од големо значење за истражувачите и научните истражувања. Може да постои заемно дејство и влијание меѓу сите јазични комбинации, J1 и J2, J1 и J3, а исто така и помеѓу J2 и J3.

Првиот (J1) или мајчиниот јазик го усвојуваме природно, паралелно и нераскинливо од нашиот развој како луѓе, од детството, надвор од институционалното и формалното образование, до нашето формирањето како личности. Мајчиниот јазик претставува основа, сврзувачка точка и објект за споредба при изучување на следните јазици. Поради тоа, тој не се исклучува од наставата, туку се користи свесно и активно при изучување на странски јазик. Мајчиниот јазик ја структурира менталната мрежа на врски, во која се интегрираат сите елементи, единици и структури на новиот јазик (Neuner, цит. од Стојчева, 2010: 611).

Улогата на првиот странски јазик (J2) во изучувањето на втор странски јазик (J3)

Местото и улогата на J2 во процесот на усвојување и развој на J3 е важно прашање поврзано со процесот на усвојување на трети јазици и многујазична настава. Освен претпоставката дека J1 има доминантно место во процесот на учење на трети јазици, истражувањата покажуваат дека J2, исто така, зазема значајно место и има големо влијание врз усвојувањето на J3.

Прв странски јазик (J2) е јазикот којшто се учи во училиштето како наставен предмет. Јазичното искуство (процедуралното знаење) стекнато во текот на наставата по првиот странски јазик се збогатува и ги проширува јазичното знаење (декларативно јазично знаење) и вештините за разбирање (меѓујазичното разбирање). Начинот на којшто се одвива ова проширување и диференцијација во наставниот процес, во голема мера зависи од индивидуалните карактеристики на учениците.

Развојот на свеста при изучување на јазици станува самостојна цел на секој поединец кој ја следи наставата по странски јазик. Да се развива свеста, значи да се анализира сопствениот процес на учење. Тоа значи дека учениците треба да посветат внимание на две значајни работи:

- Осознавање на сопствениот процес на изучување на јазици, на пример, учениците да почнат да размислуваат на кој начин ги учат новите зборови, каква е нивната мотивација за учење, итн.

- Анализа на можностите за подобрување на сопствениот начин на учење, односно анализа и испробување на нови техники и стратегии на учење.

Стратегии за учење

За разлика од наставата по мајчин јазик при изучување на нов јазик се активираат нови техники на учење и се користат стратегии кои имаат значајна улога и во процесот на изучување на следните јазици. За активностите на учениците се употребуваат различни термини како: однесување, тактики, техники и стратегии. Еден од најчесто употребуваните термини е *стратегии за учење* којшто подразбира однесување или активности на учениците за полесно, поефикасно, поуспешно, посамостојно и попријатно изучување на странските јазици.

Стратегиите се класифицираат во четири основни категории: *метакогнитивни стратегии* (планирање, набљудување и евалуација на сопственото учење и на примената на јазикот), *когнитивни стратегии*, кои вклучуваат анализа, реализација или синтеза на наставните материјали (на пример, техники за меморирање на зборови или граматички правила), *афективни стратегии* (на пример, техники за справување со фрустрација или за зголемување на мотивацијата) и *социјални стратегии* кои се однесуваат на начините на кои учениците комуницираат со другите луѓе на странскиот јазик (J2).

Многу е важно да се утврдат стратегиите коишто ќе доведат до поуспешно учење на јазикот, меѓутоа, исто така, треба постојано да се има предвид дека конкретни стратегии кои најдобро одговараат за едни ученици не мора да значи дека ќе одговараат и за други ученици. Фактори кои влијаат на изборот и употребата на стратегиите за учење се: возраста на учениците, полот, стилот на учење, културната и социјалната средина, претходното искуство во изучување на странски јазици, средината во која се спроведува наставата итн.

Многу студии покажале дека во раните фази на усвојување на јазик, при усвојување на J2, најмногу се користат стратегиите од J1. Сепак, во подоцнежните фази и при изучување на следни јазици (J3), стратегиите од J2 стануваат доминантни и преовладуваат во процесот на усвојување на јазикот во однос на стратегиите од J1.

Процес на учење на трети јазици

При усвојување на J3 многу често постои пренесување на претходното знаење, т.е. новите информации и идеи ги осознаваме преку поврзување со нашите претходни знаења. Постојат два вида на претходно јазично знаење, односно знаењето на мајчиниот јазик и знаењето на втор јазик. Во првиот случај, станува збор за "трансфер", а во вториот случај за "генерализација".

Во дел од литературата, процесот на трансфер и процесот на генерализација се третираат како два одделни процеси. Но, тие се поврзани, бидејќи и двата претставуваат начин на користење на претходното знаење за да се осознае нешто ново. Во пракса се среќаваат многу случаи во кои се комбинираат претходните знаења од мајчиниот јазик и претходните знаења од вториот јазик. Тоа зависи многу од блискоста на јазиците во однос на фонетската структура, лексиката и синтаксата. Најчесто постои пренос на знаење од првиот јазик, а не од подоцна научените јазици. Важно е да се напомене дека за да се користат соодветни стратегии за учење, неопходно е да се споредуваат не само јазиците и нивните елементи, туку и процесите на нивно изучување. Тоа значи дека треба да се посвети доволно внимание не само на содржинскиот трансфер, туку, исто така, и на операционалниот трансфер. Овие процеси како и процесите на поедноставување и повторување имаат важна улога во целокупниот процес на учење на трети јазици.

Заклучок

Откако разгледавме некои од клучните прашања поврзани со многујазичното усвојување кои се од големо значење и од голем интерес за многујазичната методика, можеме да заклучиме дека преносот на знаење од претходно научениот јазик или јазици на јазикот којшто се изучува зазема централно место во наставниот процес. Затоа, многу е важно наставниците да им помогнат на учениците да развијат свест за евентуалната блискост меѓу јазиците кои се изучуваат, да ги научат да

го разберат сопствениот процес на учење на странски јазик и евентуално да го спроведуваат самостојно и ефикасно, користејќи стратегии за успешно усвојување на следни јазици. Потребно е да се посвети повеќе внимание на многујазичното усвојување и да се користат активности кои од една страна ќе ја поттикнуваат многујазичноста, а од друга ќе го олеснуваат процесот на усвојување на јазикот.

Референци

1. Стойчева, Д.: Методика на многоезичието – съшност, цели, принципи. В сп. Езици и култури в диалог. Традиции, приемственост, новаторство. Софија: Св. Климент Охридски, 2010.
2. Стойчева, Д.: Многоезичноста в чуждоезиковото обучение. В сп. Чуждоезиково обучение 5. Софија: Св. Климент Охридски, 2008.
3. Cenoz, J., & Genesee, F.: *Beyond Bilingualism: Multilingualism and Multilingual Education*. Clevedon, Philadelphia, Toronto, Sydney, Johannesburg: Multilingual Matters LTD, 1998.
4. Gass, S. M., & Selinker, L.: *Second Language Acquisition: An introductory course*. New York: Routledge, 2008.
5. Hufeisen, B., B. Lindemann (Hg.). *Tertiärsprachen – Theorien, Modelle, Methoden*. Tübingen, Stauffenburg, 1998.
6. Hurd, S., & Lewis, T.: *Language Learning Strategies in Independent Settings*. Bristol, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters, 2008.
7. Jessner, U.: *Linguistic Awareness in Multilinguals: English as a Third Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd, 2006.
8. Richards, J. C., Platt, J. T., & Weber, H.: *Longman Dictionary of Applied Linguistics*. Harlow, Essex, England: Longman, 1990.
9. Selinker, L.: Current issues in interlanguage: an attempted critical summary. In Davies, A., Cripser, C., & Howatt, A. P. R., (Eds.), *Interlanguage*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1984.
10. Đorđević, R.: *Uvod u kontrastiranje jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1987.